

ACTELE
COMITETULUI EXECUTIV
AL
PARTIDULUI NAȚIONAL ROMÂN
DIN
BCU Cluj / Central University Library Cluj
UNGARIA.

BCU Cluj-Napoca

RBCFG 2010 03123

ARAD, 1911.
TIPOGRAFIA DIECEZANĂ GR.-ORT. ROMANA.

Cuvânt de deschidere

rostit de președintele :

Gheorghe Pop de Băsești.

Onorați domni și frați !

Vă salut cu dragoste frățească și Vă mulțămesc, că la chemarea noastră V'ați prezentat în număr așa frumos: dovadă, că în inimile D.-Voastră arde focul sacru al interesului pentru cauzele noastre naționale.

Martori îmi sunteți că atunci, când au cerut interesele mari ale națiunii, am ținut de datoria noastră a Vă invita la sfat, ca împreună lămurind situația politică, să putem lua cu frățească înțelegere măsurile necesare pentru conducerea activității partidului nostru, având în vedere totdeauna solidaritatea partidului nostru național român.

Ivindu-se neînțelegeri și grave acuze față de conducerea afacerilor și activitatea comitetului executiv al partidului nostru, ținând cont de opiniunea publică am aflat de necesar a Vă invita la ședința de astăzi.

Vă notific, că ținând cont de gravitatea situației, D-voastre tuturora binecunoscută, pe lângă membrii comitetului, am invitat la ședința de astăzi pe mai mulți membrii marcantți ai

partidului nostru din toate părțile locuite de români, a căror registru stă la dispozițiile D-voastră.

Am intenționat prin asta, ca în sfatul nostru, care are menirea a restabili înțelegerea între frați, a restabili disciplina de partid și prin asta a ținemă din nou solidaritatea noastră în conducerea cauzelor naționale, să fie reprezentate toate vederile fraților aparținători partidului național.

Onorați D-ni și frați!

Aducându-vă asta la cunoștință, vă rog ca în conzultările noastre să ne calauzeze îndulgință și dragoste de neam, că așa vom putea să ne lămurim frățește, și în consecvență vom putea sană neînțelegerile, pe cari un meritos confrate al nostru în unul din ziarele naționale le apreciază după părerea mea în termeni foarte aspri în următorul mod:

„Răul îl vede orișicine: e îndoială, e bănuială, e neîncredere, e învidie, în clocotire, e zarva și zavistia din nou sădită și răscolită în rândurile românilor.

Toate aceste într'un timp, când mai mult ca în orice alte timpuri eră și este o absolută nevoie în fiecare moment, de încredere recipă și fără nici o rezervă, de o armonie adevărat națională, de concentrarea tuturor puterilor, de autoritatea neștirbită a comitetului central și a deputaților români din parlamentul Ungariei.“

În fața acuzelor, cari s'au ivit, în timpul din urmă față de conducerea cauzelor noastre, la adresa biroului și a comitetului,

vom da cetire proceselor verbale asupra ședințelor comitetului ținute în Budapesta la 24 Iunie a. c. și la Cluj la 4 Octomvre a. c.

Ca să fiți toți în cunoștința de cauză, să fiți orientați, ca așa să puteți aprecia sau condamna activitatea noastră.

Dacă judecata d-voastră ar fi nefavorabilă, eu, v.-președinții și secretariul general, biroul comitetului central executiv vom depune mandatul în mâna comitetului partidului național, dela care l-am primit, iară comitetul, care are mandatul pe durata periodului parlamentar al patriei noastre dela conferența generală a partidului național român ținută în Sibiiu în 5 Aprilie a. c., va rămâne la locul și datorințele sale, până când va fi posibil ași redă mandatul corporației, care l-a investit cu acela și alegând alt birou va conduce afacerile partidului național român fidel programului partidului nostru.

Înainte de a termina vă mai cer, ca în vederea timpului, de care dispunem pentru conzultările noastre, foarte limitat, să binevoiiți în expunerile d-voastre a fi cât se poate de scurți și precizi, se înțelege mult îngăduitori și cruțători unii față de alții în pertractarea ordinei de zi, care se află pe masa conzultărei noastre, dar totodată energici în luarea măsurilor, cari au menirea de a restabili ordine și disciplină în partid.

După aceste reînoindu-mi mulțămite pentru participare declar ședința conzultărilor noastre de deschisă.

**Ședința comitetului central executiv al
partidului național-român din Ungaria și
Transilvania, ținută în Budapesta, la 19
și 20 decembrie n. 1910.**

Proces verbal.

Președinte: *George Pop de Băsești*;
Secretar: *Dr. Vasilie Lucaciu*.

Prezenți: *a) membrii comitetului*: Dr. T. Mihali, v.-preș., dr. Ștefan C. Pop, dr. Alex. Vaida-Voevod, dr. Nicolae Șerban, V. Damian, dr. Aurel Vlad, dr. Iuliu Maniu, dr. Aurel Lazar, dr. Nestor Oprean, dr. Ioan Suciu, dr. Nicolae Comsa, dr. Aurel Grozda, Procopie Givulescu, dr. Victor Onișor, dr. Romul Boila, d. Aurel Cosma, dr. Liviu Leményi, dr. Ioan Nedelcu, Vasilie Goldiș, dr. Valer Braniște, dr. Iustin Marșieu, dr. Ștefan Morar, dr. Valer Moldovan, dr. Nicolae Vecerdea, dr. Ioan Erdeli, dr. Caius Brediceanu, dr. Romul Velici, dr. Cornel Iancu.

b) membrii de încredere ai partidului național, invitați la această ședință, în vederea faptului, că ea este de o importanță extraordinară: dr. Octavian Vasu, dr. Vasiliu Chindriș (din Maramureș), dr. Teodor Popescu, dr. Toma Cornea, dr. Liviu Ghilezan, dr. Cornel Jurca, dr. Isidor Pop, dr. Ion Dobre, dr. Aurel Nilvan, Horia Petra-Petrescu, Aurel Bănuțiu.

Și-au scuzat absența: dr. Lucian Borgia, dr. Nic. Bălan, dr. Tiberiu Brediceanu, dr. A. Novac, Andreiu Bârsan, dr. I. Lengher, dr. V.

Saftu, dr. Em. Ungureanu, dr. I. Lăpădatu, Ioan Moța, Emeric Pop, dr. I. Gyurko, dr. Petru Popovici, Rubin Patița, dr. George Popovici, dr. Stefan Petrovici, dr. Gavriil Tripon, dr. Dem. Ciuta, dr. N. Pahone, George Stanciu, Ariton Popa, Sever Barbu, Vasile Muntelescu, Simeon Zehan, dr. T. Dragoș, dintre cari cei mai mulți și-au exprimat adesiune la hotărârile conferinței, și solidaritate cu partidul național.

Nu și-au scuzat absența: dr. Nicolae Oncu, Roman R. Ciorogariu, Sava Raicu, Vasile Pățcaș, dr. Coriolan Steer, dr. Ioan Senchea, etc.

ORDINEA ZILEI:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Președintele salută pe membrii adunați la consfătuire, și arătând motivele, cari au îndemnat prezidiul la convocarea comitetului și a fruntașilor partidului național, declară ședința deschisă și invită pe membri la discuțiune și deliberare asupra obiectelor fixate în ordinea zilei (I).

Se ia spre știință și cuvântul de deschidere să aclude la acest proces verbal cu decisiunea conferinței, să se publice în întregimea sa, împreună cu procesul verbal (II).

II.

Dr. Aurel Vlad mulțamește cu calde cuvinte președintelui pentru zelul neobosit, ce a dovedit totdeauna în conducerea afacerilor partidului național, în special își exprimă, în

numele conferenței, deosebita bucurie și mulțămită, pentru că s'a dat ocaziune comitetului și frunțașilor partidului, să-și spună cuvântul asupra situațiunei, și să se pronunțe asupra incidentelor și a chestiilor, ce s'au ivit în zilele din urmă, în sânul partidului național.

Propune, că înainte de a intra în desbaterea obiectelor puse la ordinea zilei, conferența să esmită o comisiune pentru cenzurarea socotelilor partidului.

Dr. Iuliu Maniu sprijinește aceasta propunere, mai ales pe motivul, ca să se dovedească corectitatea absolută a frunțașilor conducători, și să se prevină, sau să se respingă orice fel de atacuri, ce ar putea atinge cinstea și gestiunea fără de prihană a acelor conducători.

Să alătură la propunerea făcută, ca pentru cenzurarea socotelilor să se esmită o comisiune de 5 membri, sub prezidiul dlui G. Pop de Băsești, anume: dr. Liviu Leményi, dr. Nicolae Vecerde, dr. Valeriu Braniște, Vasilie Goldiș.

Conferența primește propunerea făcută, alegând pe membrii propuși în comisiunea cenzurătoare, cu însărcinarea, ca în ședința proximă a conferenței să raporteze despre rezultatul obținut cu revizuirea socotelilor.

III.

Secretarul comitetului prezintă raportul biroului, arătând activitatea și direcțiunea politică a partidului spre realizarea programului.

Relevează incidentele ivite în sânul clubului comitatens al partidului național din Arad, precum și ținuta ziarului „Tribuna“, în cursul

acestor zile din urmă, care ținută a provocat un adânc resentiment în națiunea română.

Se decide, ca raportul să se predea unei comisiuni, care va face propunerea sa în proxima ședință a conferenței, asupra activității biroului.

IV.

Urmează raportul comitetului comitatens al partidului național din Arad, asupra incidentelor, ce s'au ivit în sânul aceluși comitet, în legătură cu ținuta ziarului cotidian „Tribuna“.

Dr. Stefan C. Pop, deputat dietal, membru în comitetul central, și prezidentul partidului național român în comitatul Aradului, arată și dovedește cu fapte, că sunt unii români în comitatul Aradului, sunt chiar factori politici, cari dela o vreme încoace, și mai ales dela conferența generală electorală din Sibiu, 5 aprilie a. c., ne'ncetat au uneltit împotriva programului politic al partidului nostru, au intrigat pe vremea campaniei electorale, în contra intereselor partidului național, ca de ex. în Boroșineu, și în alte locuri, și tot aceste intrigi le-au făcut și acum, mai zilele trecute, cu ocaziunea alegerilor comitatense. Iară ziarul cotidian „Tribuna“, oamenii grupați în jurul ei, au început pe față o campanie de discreditare, de batjocurare, în contra comitetului executiv, în contra partidului întreg, ridicând vorbe de ne'ncredere în contra organizațiunii partidului, și prevestind, cu o cuțezanță de compătimit, că ea, „Tribuna“, va apăra ideia națională, interesele naționale chiar și în contra partidului, chiar și în contra comitetului său.

S'a depărtat dela toate resoanele de ordine, de disciplină de partid și de solidaritate, așa, că am ajuns în fața unei lucrări sistematice de destrucțiune, de subminare a solidarității în partid, putem zice de nimicire a partidului național.

Întâiu a intrigat prin fapte nepermise și prin uneltiri viclene, ca măsurile luate de Comitetul comitatens, să nu ajungă la rezultatul dorit, și după ce și-a ajuns scopul, responsabilitatea pentru nesucces a pus-o tot în sarcina acelu comitet, a cărui dispozițiuni le-a eludat.

Văzând eu și colegii mei, aderenți sinceri ai partidului, manevrările aceste nevrednice, am convocat pe membrii partidului național la o consfătuire pe ziua de 2 decembrie a. c. în Arad.

Procesul verbal, luat în aceasta ședință, arată în mod exhaustiv cursul desbaterilor urmate, precum și constatările faptelor de machinațiuni nepermise, precum și ținuta „Tribunei“, care, abătându-se dela disciplina de partid, paralel cu faptele amintite a lucrat la desființarea organizațiunii partidului național din Arad, și la compromiterea conducătorilor acelei organizațiuni, ca așa stârnind neîncredere în vitalitatea partidului național să-și poată deschide calea spre o evoluțiune politică contrară intereselor naționale române.

Depune în mâinile biroului comitetului procesul verbal din ședința pomenită, în care se cuprind rezoluțiunile primite, împreună cu ru-

garea, ca comitetul național să-și spună cuvântul competent în chestia incidentelor ivite în sânul comitetului comitatens din Arad, precum și cu privire la ținuta politică a ziarului „Tribuna“.

Di Dr. Ioan Suci confirmă cele expuse de di Dr. Ștefan C. Pop, adevărind cu o serie întreagă de fapte condamnabile antinaționale, cât de stăruiitor se lucră în comitatul Aradului la descompunerea organizațiunii partidului național.

Constată apoi cu numerii ziarului „Tribuna“ în mână, cât de adânc au fost vătămați cei mai dinstinși fruntași ai partidului național, și cum nu s'a sfiit a arunca vătămări și insulte la adresa numelui iubit de toți Români cinstiți, venerat și de dușmanii noștri politici, care e prezidentul partidului național român din Transilvania și Ungaria, Gh. Pop de Băsești.

N'a cruțat nici pe vice-președintele partidului, Dr. Teodor Mihali, care e și prezidentul clubului naționalist parlamentar, aducându-i acuze absolut neîntemeiate și, prin urmare, nemeritate în chestii de polemică jurnalistică, unde n'au avut și nu are nici o ingerență, nici responsabilitate.

Cere și el exmiterea unei comisii, care să cenzureze procesul verbal prezentat de Dr. Ștefan C. Pop și să pregătească raport și proiect de rezoluțiune, asupra afacerilor cuprinse în acel proces verbal.

Aceste expuneri sunt confirmate ca adevărate, din partea tuturor delegaților din comitatul Aradului, prezenți la aceasta conferență.

Conferența apreciază însemnătatea gravă politică a celor expuse, în cauza comitetului național din Arad, și în cauza ținutei ziarului „Tribuna”. Exmite o comisiune, care, pe baza celor cuprinse în procesul verbal amintit, și după ascultarea rapoarte amănunțite ale membrilor comitetului central național și totodată membrii în comitetul comitatens din Arad, prezenți la aceasta conferență, să vie cu proiectele de rezoluțiuni, în chestia presei naționale în general, și în special în chestia „Tribunei”.

V.

Urmează raportul comisiunii de 21, exmisă de comitetul central executiv al partidului în ședința ținută în Budapesta 24 Iunie a. c., în cauza organizațiunii partidului național, în cauza înființării unui birou central, cu sediul în Budapesta, precum și în chestia ziarelor naționale, special în chestia ziarului „Lupta”.

Conferința transpune toate rapoartele acestea unei comisiuni spre studiere, cu însărcinarea, ca în proxima ședință a comitetului să prezinte proiecte de concludii.

Tot la aceasta comisiune se trimite spre studiere proiectul prezentat de Dr. Victor Onișor, în cauza instituirii biroului central.

VI.

Pentru censurarea rapoartelor prezentate conferinței, se propune alegerea unei comisiuni de nouă membri: Vasile Goldis, Dr. Nicolae Vecerdea, Dr. Valeriu Braniște, Dr. Valer Moldovan, Dr. Iustin Marșieu, Dr. Romul Boilă, Dr. Ioan Jurca, Dr. Victor Onișor și Procopiu Givulescu.

Conferența primește propunerea și pe membrii numiți îi declară aleși, iară președintele le predă actele spre studiere, și să facă propuneri și proiecte de rezoluțiuni în fiecare cauză separat.

Ședința se ridică pe timp de mai multe ceasuri, pentruca comisiunile esmise să-și poată face studiile și propunerile.

La orele 4^{1/2} p. m. să redeschide ședința.

Inainte de a intra în discuția rapoartelor:

Dr. Nicolae Vecerdea, ca referentul comisiunii pentru cenzurarea socotelilor, raportează, că au revizuit toate actele și datele socotelilor, și toate le-au găsit în cea mai bună ordine.

Propune, ca conferența să ia spre cunoștință acest raport al comisiunii.

Conferența primește cu unanimitate propunerea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VII.

Dr. Ioan Suciu, în chestia raportului prezentat de secretarul general al partidului face următoarea propunere:

Conferența ia la cunoștință raportul prezentat de secretarul general al partidului, și în legătură cu aceasta comitetul își exprimă deplină încredere față de prezidentul partidului George Pop de Băsești, și de vice-președintele Dr. Teodor Mihali, precum și față de secretarul Dr. Vasile Lucaciu, constatând cu mulțămărită activitatea lor rodnică dezvoltată în interesul partidului național și a cauzei neamului românesc.

Conferența primește cu unanimitate aceasta propunere, aclamând cu sinceră recunoștință biroul comitetului.

VIII.

În chestia organizării partidului național și în cauza înființării biroului central de organizație, raportorul comisiunii Dr. Ioan Suciu propune următorul proiect de rezoluțiune:

Conferința află că e de lipsă organizarea din ce în ce mai perfectă a partidului național. Pentru realizarea organizării contemplate decide înființarea unui birou central de organizare, cu sediul în Budapesta. Mijloacele necesare spre acest scop se pot câștiga prin contribuiri benevole dela aderenții partidului național. Baza organizării să fie în cadrele organizațiunii prezente, făcută pe comitate, care se poate dezvoltă în mod mai intensiv, fiind concentrată cauza organizării în biroul central, instituit în Budapesta. Executarea acestui conclud să conrede biroului comitetului.

Ședința se suspendă și se anunță continuarea ei pe ziua următoare la 10 ceasuri din zi. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Deschizându-se ședința se continuă cu rapoartele comisiunilor:

IX.

Cu privire la programul de acțiune pentru partidul național elaborat de comisiunea de 21, esmisă spre acest scop, comisiunea vine cu următorul proiect de rezoluțiune:

În decursul lunii Ianuarie 1911 să să țină 3 mari meetinguri populare, în Arad, Lugoș și Orăștie. Executarea acestui conclud se încredințează biroului comitetului, care se va pune în conțălegere cu organizațiunile comitatelor respective, în cea ce privește timpul meetingurilor și programul desbaterilor în acele adu-

nări populare. Tot în chestia acțiunii partidului național, amintește raportorul, că și partidul național slovăcesc, stăruie pentru ținerea unui congres al naționalităților în Budapesta și propune, că pentru continuarea tratativelor necesare pentru înfăptuirea acestei idei, comitetul esmite ca delegat al său de încredere pre deputatul Dr. Alexandru Vajda-Voevod, cu însărcinarea, ca la vreme oportună să raporteze comitetului despre rezultatul pertractărilor urmate în aceasta chestie, cu bărbații de încredere a celorlalte naționalități.

Conferința primește cu unanimitate propunerile făcute cu făgăduința, că va da tot sprijinul biroului central pentru realizarea lor.

X.

In chestia presei naționale raportorul Dr. Ioan Suciu prezintă următorul proiect de rezoluțiune:

Comitetul re'noește hotărîrea delegațiunii sale în chestia ziarului „Lupta“, și sistând edarea ei în Budapesta, decide înființarea unui ziar cotidian al partidului național în Arad. Pentru îngrijirea acestui organ să institue o comisiune de 14 membri: Dr. Teodor Mihali, Dr. Al. Vajda, Dr. Iuliu Maniu, Dr. Aurel Vlad, Dr. Vasile Lucaciu, Dr. Stefan C. Pop, Vasile Goldiș, Dr. Ioan Suciu, Dr. Iustin Marșieu, Procopiu Givulescu, Dr. Romul Veliciu, Dr. Cornel Iancu, Dr. Aurel Lazar, Dr. Valer Moldovan. Comisiunea aceasta e îndreptățită a să întregi, cu îndatorirea, de a raporta comitetului central.

Ziarul popular al partidului se va publica și mai departe în Budapesta sub îngrijirea D-nilor Dr. T. Mihati, Dr. Aurel Vlad, Dr. Ioan Suciu și Dr. Lucaciu.

XI.

În numele comisiunii esmise în chestia ziarului „Tribuna“, „Lupta“ și „Poporul Român“ Dr. Nestor Oprean raportorul comisiunii, pe baza studiilor făcute, din datele cuprinse în „Procesul verbal luat în ședința comitetului central comitatens al comitatului Arad ținută la 2 Dec. 1910 st. n. în Arad“, precum și în vederea faptelor constatate, cu privire la ținuta ziarului cotidian din Arad „Tribuna“, înaintează următorul proiect de rezoluțiune:

În fața situațiunii create prin ivirea unor apariții simptomatice în o parte a presei române din patrie și luând act de concluzele conferenței din 2 Decembrie a. c. a partidului național român din comitatul Aradului, comitetul central executiv aduce următorul concluz:

1. Comitetul declară, că numai acel organ de publicitate servește interesele partidului național român, care pe de o parte susține și propagă neștirbit programul partidului și concluzele în vigoare ale conferențelor naționale, pe de altă parte întărește solidaritatea națională în cadrele și sub disciplina acestui partid, aflând modalitățile de a întări încrederea obștei românești în autoritatea conferenței naționale, care singură este chemată a stabili principiile politice ale națiunii române din Ungaria și Transilva-

nia și singură este în drept a institui organele de conducere și de executivă ale acestei politici. Orice încercare de a știrbi autoritatea acestor organe este un atac îndreptat înotriva conferinței naționale și — în consecvență — constituie act de trădare față de interesele naționale politice ale poporului român din Ungaria și Transilvania.

2. Comitetul constată, că ziarul „Tribuna“ din Arad nu este nici organul comitetului executiv, nici al partidului național român din patrie. Prin ținuta sa echivocă în afaceri de ordin politic și prin încercările sale de a zguduî încrederea obștei române în autoritatea organelor de conducere și de executivă ale partidului național român, ziarul „Tribuna“ din Arad a eșit din cadrele disciplinei de partid și a devenit vătămător și ostil intereselor partidului, iară prin declarațiile sale din Nrul 262 din 14 Decembrie a. c., că vor putea veni vremuri și situații, când ideea națională are nevoie de a fi susținută chiar contra partidului prin un organ de publicitate român, acest organ de publicitate a încercat să anticipeze justificarea trădării intereselor politice ale națiunii române din Ungaria și Transilvania.

3. În afacerea organelor de publicitate „Lupta“ și „Poporul Român“ din Budapesta, comitetul aprobă actul comisiunii sale de presă, prin care s'a dispus suspendarea apariției acestor organe și declară, că dela datul acestui ordin, organele de sub întrebare au apărut în

mod ilicit, fără aprobarea comitetului și sub o răspundere cu desăvârșire străină de comitet.

4. Pentru luminarea obștei românești asupra afacerilor de sub întrebare, acest concluz se va da publicității.

Conferința primește cu unanimitate proiectul prezentat, care se va și publica în întregimea sa spre orientarea tuturor membrilor partidului național.

XII.

Președintele conferinței dă cetire epistolei Dlui Octavian Goga dată în Paris 8 Dec. 1910 st. n., prin care își dă demisia din comitet. Se ia spre cunoștință.

Nefiind alte obiecte de pertractat președintele mulțumește membrilor pentru zelul dovedit până la abnegațiune, în discuțiunile urmate în decursul conferinței și își exprimă dorința, ca restabilindu-se solidaritatea în partidul național, în ordine și cu disciplină serioasă să continuăm activitatea pe terenul greu de revindicare al drepturilor noastre naționale.

Dr. Stefan C. Pop mulțumește prin o cuvântare caldă prezidiului, că precum în alte împrejurări grave, așa și de astădată a condus cu înțelepciune și tact desbaterile, prin cari s'a lămurit deplin situația politică a partidului național, precum s'au adus și corectivele necesare, pretinse de evenimentele ce s'au ivit în sânul partidului, și așa toți fii sinceri ai

partidului național, ai națiunii române, pot să se orienteze în privința ținutei lor politice.

Cu acestea ședința se ridică.

D. c. m. s.

George Pop de Băsești,
președinte.

Dr. Vasile Lucaciu,
secretar.

Adnexe.

I.

Convocătorul.

O. D.

Pentru conzultare și deliberare asupra mai multor cauze de mare importanță, prin aceasta învităm pe Domnii membri ai comitetului central executiv al partidului național, precum și pe unii frunțași conducători ai poporului român, la ședința, ce se va ține în Budapesta, (Hotel: Jägerhorn) la 29 decembrie a. c., st. n. 10 ore din zi.

Băsești, 9 decembrie 1910.

George Pop de Băsești.
președinte.

Dr. V. Lucaciu.
secretar.

II.

Ordinea zilei

pentru ședința comitetului executiv al partidului național, ținută în Budapesta la 19 decembrie 1910.

1. Deschiderea ședinței;
 2. Raportul secretarului;
 3. Raportul comitetului comitatens al partidului național din Arad, asupra incidentelor, ce s'au ivit în sinul aceluși comitet, în legătură cu ținuta ziarului „Tribuna“.
 4. Raportul comisiunii de 21 și proiectul prezentat de Dr. V. Onișor, în cauza instituirii biroului central.
 5. Esmiterea unei comisiuni de 5 membrii, care să prezenteze propuneri și proiecte de rezoluțiuni asupra rapoartelor înaintate comitetului în punctele precedente.
 6. Eventuale propuneri.
- Budapesta, 19 dec. 1910.

Dr. V. Lucaciu.

III.

Raportul secretarului

despre activitatea și direcțiunea politică a partidului național.

Onorată conferență!

Nu pot să-mi încep raportul cu vorbe mai potrivite, decum sunt cele ce au resunat din cuvântul de deschidere al venerabilului nostru prezident, prin care se provoacă de-a dreptul la conștiința D-niilor Voastre,

și declară, că martori ne sunteți, că atunci, când au cerut interesele mari ale națiunii, totdeauna v'am invitat la consfătuire, ca lămurind situațiile politice, să putem lua măsurile potrivite, în bună înțelegere, pentru conducerea activității partidului național.

Noi simțim cu toții și putem afirma, că toată lumea cultă știe, cât de grea, aproape nesuferită situație politică ni-s'a creat prin sistemele de ocârmuire, ce s'au succedat de veacuri, și mai ales acum, de câteva decenii încoace.

În mod fățiș, fără înconjur, ce e mai mult cu o fală nebună, și cu o mândrie arogantă să buciună prin conducătorii sistemelor de politică asupra noastră, că scopul lor este realizarea unui stat unitar național maghiar, realizarea unității culturale naționale maghiare în Ungaria: ceea ce în realitate înseamnă desființarea noastră națională, înseamnă ștergerea culturii noastre naționale române de pe fața pământului Ungariei.

Și spre atingerea acestui scop se lucrează cu stăruință fanatică, cu toată puterea morală și materială a statului. Un budget de un miliard și jumătate de coroane stă în serviciul acestei idei smintite. Honvezimeea, justiția, administrația, economia națională, parlamentul și publicistica maghiară, toate stabilimentele culturale ale țării, susținute cu obolul stors din sudoarea feții noastre și apărute cu brațele fiilor noștri: stau în serviciul acestei tendințe politice.

Față de aceste năvăliri sălbatice stă, ca un zid nebiruit, conștiința noastră națională, ne afirmăm drepturile noastre naturale și cele istorice, precum pretindem respectarea drepturilor câștigate. În contra numitelor tendințe protestează întreaga noastră ființă etnografică, limba și cultura noastră națională, mintea și inima noastră românească. Toate aceste ne spun, ne învață, ne conving, că tendința numitelor sisteme politice este nedreaptă, imorală, este în contra intereselor mari ale Tronului și ale statului politic însuș, precum și în contra evoluțiunii istorice a țării și a dreptului popoarelor, e în contra postulatelor umanismului și ale civilizațiunii.

Observatorul ager și nepreocupat își va pune în-trebarea, cum putem susține lupta inegală pe terenul politic național față de sistemele cutropitoare și cari dea-dreptul ne amenință cu desființare? Secretul puterii noastre de rezistență se cuprinde în geniul românismului nostru, care ne luminează, că noi suntem pe terenul de drept și, că față de uneltirile prepotenților noștri contrari politici, avem și drepturile neprescriptibile în ființa noastră națională, avem și datorința impusă de sentimentul umanismului și a civilizațiunei, care pretinde conservarea limbei și a culturai noastre naționale.

De aceea suntem noi tari, și de aceea am dat dovezi în cursul veacurilor despre trăinicia noastră, de aceea ne-am afirmat ca element de ordine și de civilizațiune, și ne-am știut grupă în jurul înaltului Tron, care e chemat a ocroti drepturile noastre naționale și culturale. Cu aceste convingeri am știut să apărăm în vremuri grele interesele de drept și de ordine publică ale patriei noastre, în contra tuturor rebelilor. Și tot din aceste convingeri curate isvorește înălțătorul fapt politic, că și în epoca această mai nouă, ne-am știut alcătui un program național, care conține și polifica noastră tradițională, constituie o continuitate de drept public în politica noastră națională și totodată îndestulește interesele mari și obștești ale Tronului, ale țării întregi, precum slujește în special interesele scumpei noastre națiuni.

Luptele noastre politice din trecut, precum și cele din prezent ne umple conștiința națională de mândrie adevărată. Pentru noi Tronul preînalt, biserica și școala, limba și cultura noastră națională, sunt cetăți și fortărețe, în cari vețuim, nu însă ca să atăcăm pe alții, nu să aleșuim sau să atentăm la drepturile altora, ci numai să ne conservăm și să ne desvoltăm în ființa noastră națională.

Pe aceste temelii solide sub egida acestor înalte și veșnic valabile principii, ne-am închegat noi în partid național român, și în butul tuturor prigonirilor, în butul tuturor dificultăților, ce ne-au pus în cale con-

trarii noștri politici, suntem și ne afirmăm, cu pretenziunea de a fi considerați ca factor politic în stat, cu toate drepturile ce convin unei individualități politice naționale în stat.

Răsfoiți D-lor paginile istoriei veacurilor trecute și studiați evoluțiunea vieții noastre politice până în zilele în cari trăim, și ve-ți constată 2 lucruri de capitală importanță:

1. că noi cu politica noastră națională stăm pe baza principiilor de drept public național proclamate pe „Câmpul Libertății“ în 3/15 Maiu 1848. Acele le-am conservat și le-am dezvoltat în acțiunile noastre politice până în ziua de astăzi, ținând cont de evoluțiunea firească de drept, de interesele mari și obștești ale Tronului și ale țării întregi și combătând pururea tendințele șovinismului sălbatec.

2. constatăm că direcția noastră politică, descrisă în programul partidului nostru național, s'a susținut credincioasă tradițiilor politice, cu nespuse jertfe și abnegațiune, ce n'au putut fi inspirate de alte considerațiuni, decât numai de convingerea cea mai adâncă despre drepturile noastre și de cea mai curată conștiință națională, că prin politica noastră, servim în mod credincios interesele Tronului și ale patriei comune.

Nesfârșit aș fi în espunerea mea, dacă ași vreă să reamintesc aici toate epizodele de lupte, de acțiuni mărețe, de jertfe cu abnegațiune, ce s'au pus în aceste decenii din urmă, în serviciul cauzei naționale. Nu pot însă să nu amintesc aici cu mândrie și să constat, că în mijlocul prigonirilor celor mai necruțătoare ne-au inspirat virtuțile înalte de solidaritate și de iubire frățească, dorul obștesc, să putem combate cu puteri unite șovinismul sălbatec, ce s'a năpustit asupra țării și să alungăm primejdiile, ce le provoacă asupra ei.

Solidaritatea și frățeasca înțelegere trebuie să fie chiagul cel puternic, care să ne lege într'o unitate de vederi și de simțiri, ca să putem duce lupta înainte.

Nu stab lim noi nici dogmatism politic, nici infalibilitate în vederi sau inepcabilitate în acțiuni: conzi-

derăm însă lucrurile cu bărbătească seriozitate, și cu înțeleaptă cumpeneală, ținând cont de răspundabilitatea, ce o avem în fața națiunii, precum și de competența factorilor, cari își ridică cuvântul în afacerile vieții noastre publice naționale.

Conferența generală a partidului național, ținută în Sibiu la 5 Aprilie st. n. a. c., forul suprem și singur competent a determinat direcțiunea politică a partidului național, și-a spus cuvântul hotărât și lămurit, atât în chestia programului, cât și în ceea ce privește direcțiunea politică pentru realizarea lui.

Pe baza mandatului primit dela conferența națională și în direcțiunea impusă prin enunțările ei, am împlinit până în ziua de astăzi datorințele ce ni s'au impus ca unui comitet executiv cu chemarea de a conduce acțiunile politice ale partidului național.

Puterea noastră de lucrare, tot succesul activității comitetului consistă în solidaritatea membrilor partidului.

Această solidaritate în practica vieții atâta înseamnă: *că fiecare aderent sincer al partidului trebuie să stea pe baza programului național și acțiunile sale politice să le supună disciplinei partidului, în care să arată direcțiunea politică, ce este a se urma.*

Fără de aceasta solidaritate și bună înțelegere, fără de aceasta disciplină nu poate subsista nici un partid politic. Alta este chestia succeselor reale în luptele politice ale partidului, mai ales când este bine cunoscut lucru, că aceste succese nu atârnă numai dela organizarea partidului, ci și dela alți factori, de pildă, puterea statului, care poate să zădărnicească toate acțiunile legale plănuite în cadrele organizației noastre politice.

Dacă în șirele luptătorilor partidului se ține strâns la ideea solidarității și a bunei înțelegeri, iar în practică se observă disciplina și ordinea, superioritatea și biruința morală, împreună cu conștiința dreptului, rămâne de partea partidului național. Succesele efemere ale puterii politice de stat, obținute cu violență, corupțiune și terorism, nu înseamnă nici odată

biruință reală, nici cei asupriți nu se simțesc înfrânți și călcați și numai întratâta cade umbra de umilire și de înfrângere asupra partidului, întrucât membrii lui s'au lăsat a fi terorizați, sau au cedat ispitelor de ademenire și corupțiune.

Inzădar se face orice organizațiune, înzădar se comunică toate planurile de acțiune, dacă nu se observă în practică legea mare a solidarității, a bunei înțelegeri, a ordinii și a disciplinei în rândurile luptătorilor, cari au să realizeze planurile de acțiune.

De aceea, datorința de căpetenie a comitetului executiv al partidului național este susținerea solidarității și a bunei înțelegeri, a ordinii și a disciplinei în partid: și tot atât de primordială datorință îi încumbe a vindeca ranele, sau a demască păcatele, unde și când se ivesc în contra solidarității și a bunei înțelegeri în partid.

*

Și acum cu adâncă durere trebuie să înregistrăm în analele vieții noastre politice, că în zilele aceste din urmă sau săvârșit grele abateri dela disciplina de partid și s'a primejduit chiar paladiul tăriei noastre, solidaritatea în partidul național.

Aici este trista colecțiune a „Tribunei“ din Arad, în care putem ceti, ce s'a scris în contra comitetului executiv în general, și în special în contra venerabilului nostru președinte, și în contra binemeritatului vicepreședinte al partidului și președinte al clubului naționalist parlamentar.

Comitetul comitatens al partidului național din Arad, prin raportorul său ne va informă, în mod autentic, și cu acte, despre cele ce s'au întâmplat în sânul acelu comitet, și va solicita verdictul Dvoastră, ca să putem salvă ordinea și disciplina în partid, sau dacă vom fi siliți, să reprimăm cu estrema energie pornirile primejdioase îndreptate în contra partidului național și al comitetului său.

Comisiunea, care se va esmite pentru censurarea rapoartelor deosebite își va face propunerile sale și în cauza incidentelor ivite în sânul comitetului parti-

dului național din Arad, și în cauza cu ținuta ziarului „Tribuna“.

Trebuie să se rupă masca de pe fața vicleniei politice. Sub pretextul „libertății de critică“, se lucrează în realitate la spargerea solidarității, la discreditarea celor mai binemeritați fii ai neamului, la compromiterea comitetului, ca prin nimicirea autorității lui, să se distrugă însuș partidul național.

Dacă conferința generală electorală a partidului național n'a găsit direcțiunea politică potrivită intereselor neamului, dacă programul politic al partidului nu mai corespunde exigențelor situațiunei, dacă comitetul central național e pe cale greșită, pentru că lucrează în direcția indicată și stă pe baza programului: să se spună părerea pe față, cu argumente obiective. Să se arate, care direcție politică ar fi mai potrivită, să se dovedească, pentru ce nu se mai poate susține programul actual al partidului, și care anume ar fi noul program ?

O astfel de critică obiectivă, o astfel de pregătire a materialului politic, pentru conferința generală electorală a partidului, nu numai că ar fi bineprimită, ba chiar ar fi salutată cu bucurie, deoarece acest procedeu ar avea urmarea firească, de-a lămuri toate chestiile, ce ne preocupă și hotărârile aduse după astfel de discuțiuni și clarificări ar fi în stare de a întări sentimentul de solidaritate între membrii partidului.

Cu micșorarea, cu persiflarea, cu insultarea comitetului și a conducătorilor celor mai vrednici ai partidului nu se pot ajunge acele scopuri, puse în vedere criticelor obiective și nepreocupate. Și să nu ne amăgim, aici alte scopuri s'au urmărit!

Să constatăm, și să înfierăm o impostură politică, care s'a țesut ca un laț pe sama comitetului.

Anume: ce schimbări ar face comitetul, în programul politic al partidului, dacă ar veni împrejurări politice, cari ar pretinde unele schimbări ?

Evident, că la aceasta întrebare comitetul nu poate să răspundă direct și pozitiv. Sau plecându-și

capul cu umiliința robului politic, înaintea puterilor ce plutesc în văzduhurile viitorului, să pună pe tipsie prețul bacșișurilor prevăzute: programul național modificat, schimbat, ciungărit sau amplificat după cum cere caprițul unor situații efemere, cum e de pildă cea de astăzi? sau cum a fost cea trecută, cu îmbuibările kossuthiste?

Nu! dlor! comitetul partidului național nu poate să facă astfel de pași nesocotiți.

Răspunsul nostru se conține în mod virtual în însaș întrebarea propusă.

Când vor veni acele împrejurări politice, reale și serioase, cari vor pretinde schimbări în programul partidului: ne vom sfătuî, vom constată momentele și gravitatea, natura situațiunii, și vom apela la conferința generală electorală, care singură este competentă a se pronunța în chestia programului și a hotărî asupra direcțiunii politice a partidului.

Altă mască de viclenie politică, încă și mai periculoasă în efectele sale, dacă s'ar acredita în viața noastră publică și nu s'ar desvâlî tendința ei anarhică, de cu bună vreme, este:

punerea față în față a ideii naționale cu ideea partidului național, a intereselor naționale, cu interesele partidului național. Se pune în prevedere, — iac' așa, cu duh profetic, cine știe de unde inspirat, — un conflict între cele două idei, și se decide a lua în apărare cauza națională față de partidul național și firește, cu atât mai vârtos, și față de comitetul național.

Cine nu vede, că aici e o manoperă politică foarte primejdioasă, pe care trebuie să o spulberăm, ca numai amintirea-i afurisită să rămână între noi?

Popoarele subjugate și apăsate, națiunile politicește robite, n'au alt ideal, decât salvarea ființei lor naționale, eluptarea, revendicarea drepturilor politice și culturale-naționale.

Acesta e cazul nostru.

Pentru ca să putem realiza mândrul nostru ideal patrioții devotați își unesc puterile de muncă, având aceleași vederi.

Iacă partidul național, în care se intrupează ideea națională, în care se cuprind toate interesele naționale.

O lucrare paralelă, sau o pasivitate binevoitoare față de acest partid național, se poate admite, se poate pricepe: o acțiune însă, care e îndreptată împotriva reprezentanței firești a ideii naționale, a intereselor naționale, are o singură și inapelabilă judecată, la toate popoarele cu conștiință de sine, ea constituie aceea ce se numește *tradare națională*.

S'a ridicat în contra comitetului central, și în contra unor comitete comitatense acuza, că nu și-au plinit datoria. Acuza se formulează așa: rezultatul alegerilor dietale, precum și a celor comitatense înseamnă înfrângerea totală a partidului național român. Cauza înfrângerii este abuzul de putere a guvernului, violența, terorizările, corupțiunea etc. Așa este! Pe lângă aceste însă mai trebuie să mărturisim, că o mare parte a răspunderii pentru nesuccesul la alegeri, cu tot dreptul se atribuie lipsei de organizare a partidului național, lipsei de conducere energică, sistematică și conștientă din centru, adică din partea comitetului național.

Acuza aceasta, superficial considerată, poate să-i prindă pe cei neorientați, dacă însă o vom supune unui esamen mai conștient, rămâne fără nici o valoare obiectivă.

Pentru orientare mai lesne, să constatăm, unde și între ce fel de circumstanțe ar avea consistență acuza aceasta?

Iacă unde și cum: într'un stat, unde constituționalismul e realitate, nu moft, unde alegerile dietale și cele municipale sunt libere, unde domnia legilor e ființă, nu ficțiune, unde libertatea cetățeanului e garantată prin lege, unde egala îndreptățire a naționalităților e fapt și viață, nu podoabă deșartă, inarticulată în lege și explicată în paragrafi, numai spre orbirea sau momirea lumii culte.

Într'un stat, unde condițiile aceste de viață politică se află în realitate: înțeleg imputarea, ce se poate

aduce unui partid, fie naționalist, fie curat progresist că nu cearcă a-și realiza principiile prin luptă constituțională, cât de energică, poate să aibă dreptate acuza ce i-se aduce, că nu s'a organizat, că n'au fost bine și energic conduse campaniile electorale etc.

Dar să ne întrebăm noi, On. comit., oare în patria noastră poliglotă, în Ungaria, se zăresc undeva, pe orizontul vieții noastre publice-politice, condițiile m. i sus înșirate?

Trebuie să răspundem cu toții, dacă vrem să spunem adevărul și să nu ne înșelăm pe noi înșine și lumea toată, care și altfel are ochi de văzut și urechi de auzit: trebuie să răspundem, că nu există acele condițiuni, ci există chiar contrarul, există o mașină, un sistem de guvernament, diametral opus condițiilor de liberă dezvoltare a popoarelor.

Aici, prin urmare, cu alte măsuri sunt a se judecă acțiunile politice și iarăși cu alte măsuri succesele luptelor politice.

Organizarea în partid politic, enunțiațiunile conferențelor electorale, programele politice ale partidelor înseamnă două lucruri.

Întâiu, că sunt idei, principii și interese, pe lângă cari se grupează oameni hotărâți a luptă pentru realizarea lor.

A doua înseamnă, că ceata luptătorilor stă gata și organizată, a da lupta atunci și acolo, unde cer interesele partidului politic, în cazul nostru, ale partidului național.

Noi avem idei și principii politice naționale, armele noastre sunt în convingerea sinceră despre dreptatea cauzei noastre.

Stăm pe terenul moral, exclusiv moral, cu arme morale, exclusiv numai morale, întărite în focul sacru al convingerii.

Ne adresăm, vorbim, apelăm către frații noștri de un sânge, de o limbă, către frații noștri români, chinuiți de aceleași suferințe, doritori de aceeași libertate națională. Se dă signalul de luptă sfântă, se concheamă conferința națională, se fixează programul, se publică enunțiațiunile.

Pentru cine ?

Pentru fiii națiunii române!

Nădejdea succesului o pui, firește, în virtutea fruntașilor locali, cari au datorința de a se conforma întru toate ordenelor emanate din natura organizațiunii de partid politic.

Am avut și avem comitete electorale comitatense și cercuale, cari toate s'au pus în mișcare.

Și când am pornit cu toții la lupta electorală, cu convingerea în suflet despre dreptatea cauzei naționale: iată se ivesc în cercurile electorale figuri grețoase de demoni politici, plătiți cu bani gata din partea contrarilor noștri politici, cu obraji arși de rușine, ochii aprinși de ură, cu inima tremurândă de conștiința blăstămului, ce-l poartă în ea, cu toată ființa lor osândită la disprețul oamenilor cinstiți.

Numai gradațiune nu poți să faci între ei. Toți sunt la fel de monstruoși, și cu pecetea trădării pe frunte.

Burdea, Șieghescu, Rednic, Man, sau ... Mangra!

Inchipuiți-vă, on. conf. situația politică a partidului nostru, într'un cerc electoral, ca de pildă, Ceica, în Bihor.

Avem comitetul comitatens, care pregătește terenul, avem comitetul cercual, care organizează lupta electorală, avem candidatul partidului, cunoscut și iubit de toți alegătorii.

Alegători țărani, blajini, oameni blânzi, cu urmele iobăgiei milenare în toate mișcările vieții lor publice și private.

Chemați la libertate, egalitate și frățietate, vin bucuroși, căci simțesc instinctiv lipsa acestor talismane dumnezeiești.

Ascultă vorbele dulci ale candidatului național, și îi făgăduiesc cu jurământ, că vor țineă cu el. Mare însuflețire, bucurie nespusă, deșteptarea unui popor, din somnul cel de moarte!

Vine însă, pe urma candidatului partidului național, vine sâmbriașul guvernului.

Cu nemărginită obrăznicie stă în fața poporului român.

Temelia picioarelor sunt butoaiele cu alcoolul otrăvitor, mâinile îi sunt răzimate pe baionetele ucigătoare ale gendarmilor, brâul roșu e prefăcut în chimir, plin de arginții lui Iuda și tot poporul îl socotește de scaun, trepte pentru înălțarea sa la deșertăciuni trecătoare.

Nu se sfiiește de profanarea S. Cruci, pre care o atinge, nu de îngenunchierea bisericei sale la carul guvernului, și are cutezanța de a-l discredita pe trimisul partidului național, spunând între alte multe insanități și tradări: că el a rămas omul poporului român, că el se luptă pentru binele poporului românesc!

Iacă, On. conf. analogia curată, ideile scâlciate a acelora, cari părăsesc unicul teren posibil și admisibil pentru poporul român, terenul partidului și al programului național.

Unul zice, că deși nu e membru al partidului național, se luptă pentru binele poporului român, altul îi ține isonul, și declamă, că e gata a apăra idea națională, chiar și în contra partidului național!

Una li-i cununa!

Ex uno disce omnes!

Stând așa lucrurile, ne întrebăm, cine e de vină, pentru nesuccesul luptelor noastre politice, în campaniile electorale?

Arătați-i cu degetul, pe ei, și pe complicii lor!

Din istoria campaniilor electorale, ce s'au succedat în Ungaria, dela 1866 încoace nu e greu, să luăm învățăturile oportune.

Ne sunt încă în proaspătă amintire celebrele alegeri, făcute sub Bánffy.

Cetiți proiectul de adresă, înaintat Camerei deputaților, de contele Apponyi, în cauza acelor alegeri și veți vedea, că în Ungaria nici vorbă nu poate fi de constituționalism și de alegeri de deputați.

Morală fabulei cu alegerile din Ungaria, se resumă în următoarele:

„Dă-mi puterea politică în mână, și-ți voi compune o Cameră, după plac, în Dobrețin îl voi alege

de deputat pe Abdul-Hamid, sau „în Jászberény pe moș Cârțan, în locul lui Apponyi“.

Asta e adevărata semnătură a situațiunei.

Urmează deci de sine, cât de nedreaptă este acuza adusă în contra comitetului, că n'ar fi organizat destul de energetic lupta electorală. Sau că purcede din alte motive, spre acoperirea unor păcate grozave, ce n'au eșit încă la lumina soarelui?

Ce vorbiți de manciitatea organizațiunei noastre de partid, când ne stau în față un Mangra, Burdea, Șeghescu, Rednic, cu haita lor infamă, ca Desseanu din Vașcău, Tit Bud din Maramurăș, Femkar János din Dej?

Și dacă ne plângem, că nu ne-au ascultat Ionu din spini, și Petru cârnu, și Pavel șchiopu, bieți țărani corupți și amărâți: ce se zicem la priveriștea tristă, că trăiesc în mijlocul nostru figuri, ca cele înșirate în lista foarte incompletă, aici prezentată?

Nu lipsa de organizare, ci — singur numai atrocitățile și terorismul, cu corupțiunea nemaipomenită, au fost cauza biruinței guvernului. Transfugii noștri sunt de vină numai, pentru rușinea ce ne-au făcut, arătând lumii, ce fel de subiecte se pot găsi în sânul poporului român. De ei s'a folosit guvernul, numai să ne umilească, și să ne bată în cap cu rușinea fraților noștri. Dacă nu se pretau ei, erau alții „Piros Pista“, „Kardos Árpád“ sau „Izé“, cari să le ocupe locul de rușine.

Și una să nu credeți, să nu credeți, că am rămas înfrânți!

Apa trece, petrele rămân!

Înfrânt a rămas guvernul, care a dovedit, că numai cu astfel de mijloace și-a putut face majoritate în Cameră, și că toată publicistica maghiară a recunoscut, împreună cu fruntași de ai lor, ca și Kossuth, Apponyi, Iusth, etc., că aceste alegeri au fost mai scârboase și mai josnice, chiar și decât alegerile făcute de pandurul baron Banffy.

Pentru noi primejdia adevărată poate fi numai neînțelegerea, desbinarea, frângerea solidarității în partid.

De asta să ne ferim și dacă aflăm simptomele primejdiei, să cercăm a le delătură.

Dacă voiește cineva, să pună responsabilitatea, pentru nesuccesele luptelor noastre politice, numai în sarcina ~~organizării partidului~~: acela să nu stea pe baze de clevetiri, de imputări rafinate, de bociri și acuzări băbești. Unul ca acela, să se încingă cu virtute bărbătească, să ia pildă dela Leonida la Termopile, să învețe dela Gedeon, cum să-și organizeze oastea spre luptă, sau după pilda Scipionilor, a Iuliu Cesarilor, a Auguștilor, a Traianilor, alui Stefan cel Mare, Mircea, Mihai-Viteazul, Horia și Tudor Vladimirescu, cheme pe cei aleși în Legiuni, gata a muri sau a învinge. Eu unul, iacă declar, că întru în aceasta organizație!

Dar dacă n'a sosit vremea pentru o astfel de organizare de eroi, să rămânem la tactica ce ne impune legalitatea, ordinea și disciplina de partid, având înaintea noastră pururea idealul măreț: libertatea și independența noastră națională, — care va urmări nesmintit, ca răsplata virtuților noastre patriotice-naționale.

Și acum vin, să dau seamă despre activitatea comitetului central executiv, dela ultima sa ședință, ținută în Cluj, la 4 octomvrie a. c.

Despre decursul ședinței, ne dă icoană fidelă procesul verbal, depus aici pe masa conferenței.

Din acel proces verbal se constată, cu câtă sollicitudine scrupuloasă s'a îngrijit comitetul, ca în chestia cea mare, numită de impăciuire între români și maghiari, să nu ne surprindă guvernul cu ceva planuri, pe cari le poate manevră, așa, că națiunea să fie pusă în față de fapte împlinite.

Pe baza rapoartelor făcute de dd. dr. A. Vlad și dr. Iuliu Maniu, cari ne-au pus în curent cu tratativele urmate între guvern și dr. I. Mișu, am presupus, că guvernul are intențiuni serioase și vrea să procedă în conformitate. Pentru acest caz, ca tratativele să se poată continua, fără piedecă, comitetul a constituit o delegațiune de 10 membri, cu însărcinarea, ca la vreme oportuna, adevărată pentru cazul, când

guvernul ar veni cu propuneri serioase, să conducă tratativele.

Precum în deobște e cunoscut, tratativele au ajuns la sfârșit, nu însă la cel dorit de oameni serioși, cari știu aprecia marea însemnătate a cauzei, și așa delegațiunea de 10 n'a avut ce lucra, prin urmare n'avem ce raporta despre activitatea ei.

Comisiunea de 21 și-a ținut ședințele sale în 15, 16 și 17 noemvrie în Budapesta, lucrând la rezolvarea unor chestii mari și arzătoare, cari taie adânc în ogorul vieții noastre de partid.

Așa de pildă, a studiat deslegarea chestiei de organizare a partidului, în nex cu înființarea unui birou central, cu sediul în Budapesta.

A compus planul de acțiuni pentru partid, pentru vremea mai apropiată și — s'a ocupat de chestia congresului naționalităților.

Nu vreau să Vă răpesc vremea cu repetiri, on. conf., de aceea las raportorului comisiunii de 21, să cetească procesul verbal, din care se vede apriat, ce hotărîri s'au luat în acele ședințe.

Rog pe on. conf. să binevoiască a primi acest raport modest și a-l predă unei comisiuni, spre cenzurare.

Budapesta, 19 decemvrie 1910.

Dr. V. Lucaciu.

IV.

Adnotațiuni.

Dupăce dl Dr. Nestor Oprean, ca referent al comisiunii exmise în cauza ziarului cotidian din Arad „Trtbuna“ și-a prezentat motivarea, împreună cu proiectul de rezoluțiune, conferența a primit, mai mult a aclamat cu unanimifate proiectul.

Inainte de a se ridica la valoare de conclus acel proiect de rezoluțiune, prin enunțarea prezidentului, dl Dr. Ghilezan a cerut cuvântul, pentru ca să facă o propunere.

I-s'a dat cuvântul.

Calm, dar adânc impresionat de însemnătatea mare a cauzei prezentate în proiectul referentului Dr. Nestor Oprean, a cerut, să se lase loc liber unei discuțiuni în plenul conferenței, asupra proiectului prezentat. A atras atențiunea membrilor conferenței asupra primejdiilor de natură politică și socială, ce ar urma din faptul, că comitetul național și-ar înființa ziarul autorizat, chiar în Arad, unde ar începe frecări, certe și dușmăanii fără sfârșit, între susținătorii ambelor ziare. „Tribuna“ s'ar simți jignită și umilită, și s'ar porni un războiu de răzbunare între fruntașii grupați pe lângă ziare și amintește scenele îngrozitoare, din Novisad, unde grupările politice ale Sârbilor pe lângă Zasztava și Branic au produs rezultatele cunoscute, de cari să ne ferească D-zeu.

Propune ca înainte de a primi moțiunea d-lui Dr. Oprean, să se încerce o cale de apropiere și de împăcarea diferințelor ivite.

Membrii conferenței nu s'au arătat de loc străini de a intra în discușiune pe tema propusă și accentuându-se aceasta dispoziție a membrilor, a luat cuvântul Dr. Valeriu Braniște.

Face o reprivire istorică asupra înființării partidului nostru național în anul 1880 și noi ne putem mândri, că nașul partidului a fost Venerabilul George Pop de Băsești, care și azi ne prezidează în aceasta ședință de mare însemnătate.

S'a hotărât în acele zile mari și grele, înființarea unui „Ateneu“ român, care avea menirea de a publica și un ziar cotidian, ca foaie oficială a partidului național.

Ideea s'a pus în lucrare și se adunau fondurile trebuitoare.

Deodată prin surprindere, se ivește învitarea de prenumerațiune la un ziar național, cu numele „Tribuna“, în Sibiiu. Lumea dornică de un ziar politic de toate zilele, și cam plictisită de întâzierile cu înființarea „Ateneului“, se abonează la „Tribuna“, ceea ce face cu neputință realizarea planurilor cu „Ateneul“.

Prima surprindere se preface în îndestulare, și cu vorba pronunțată de actualul secretar al partidului nostru, „Tribuna“ deși de naștere nelegiuită, și-a justificat apariția și viața, prin vrednica activitate ziaristică dezvoltată pe terenul apărării intereselor naționale. Cum s'au succedat lucrurile și cum s'au dezvoltat „Tribuna și Institutul Tipografic“ în Sibiiu, e lucru cunoscut tuturor.

Ce s'a întâmplat în jurul „Tribunei“, după agrățiarea comitetului *memorandist*, nu intră în cadrul expunerilor mele cu ocaziunea actualei discuțiuni.

După multe peripeții, mai mult s'au mai puțin cunoscute și în mod foarte variat apreciate ne aflăm în fața „Tribunei“ de azi, împreună cu proiectele prezentate comitetului și în parte primite deja. În aceasta situațiune, atrag atențiunea Onoratei Conferințe, asupra unor circumstanțe de mare însemnătate.

Cine sunt proprietarii „Tribunei?“

Nu știm! Una e sigur, că ziarul și susținătorii lui necunoscuți, trăesc din aoreola și nimbul stimatului nostru coleg, în comitet, Dr. Nicolae Oncu, la al cărui caracter național, la a cărui cinste și bună credință românească, nu se poate apropia nici o umbră de îndoială. Și precum văd eu și simțim cu toți nu de persoana lui Dr. Nicolae Oncu e vorba aici, ci de aceea *ocultă*, care abuzează de numele acestui bărbat venerabil, pentruca să-și facă trebile sale, întâiu sub masca naționalismului curat, apoi pe față, pe contul intereselor naționale.

Amintește apoi oratorul, că descoperindu-se de cu bună vreme intrigile și tendințele *ocultei* vom auzi protestări publice și avansări rămase din viclenia demascată, că a fost vorba numai de o critică obiectivă, de primeniri impuse de rezonul vremilor, de îndrumări noi, tot în interesul partidului național. Și când ne vom găsi în fața acestui rezultat, chiar în urma demersurilor noastre: ce vom face? eu nu vreau să dau răspuns la aceasta întrebare, aș dori numai să întreb aici, că oare n'ar fi mai consult ca noul ziar ce se va înființa în Arad, să nu fie declarat de pro-

prietatea partidului, ci să se înființeze din inițiativă privată, având toate garanțiile, că va stă pururea credincios în serviciul cauzei naționale.

Expunerile și reflexiunile distinsului publicist au făcut adâncă impresie asupra conferenței.

După aceasta cere cuvântul d-l Dr. Iuliu Maniu accentuind, că reflexiunile antevorbitorilor Dr. Ghilezan și Dr. Braniște, l'au îndemnat, să ia cuvântul, pentru justificarea propunerilor făcute în cauza înființării ziarului partidului național în Arad, precum și în cauza proiectului prezentat cu privire la ținuta „Tribunei“. Citează pasagiile din acest ziar, prin cari insultă pe cei mai vrednici fruntași ai neamului și cum cearcă a micșoră și a discredită comitetul întreg. Arată cu ce sofisme cearcă a sparge solidaritatea partidului, prezentându-se în mijlocul nostru, ca și calul troian, cu armele ascunse împotriva partidului național, sub masca „libertății de a critica“ sub pretextul de a da „îndrumări noi“ și ajunge la temeritatea condamabilă, de a pune în perspectivă conflictul între „ideia națională“ și „partidul național“. Cine nu vede în această sofismă nefericită, tendința de a distruge însuș partidul național?

Și ca să fie măsura deplină, vine și cu vorbe clare și neîndoioase, ne atacă cinstea națională și pe urmă ne deneagă și capabilitatea și mintea, de a conduce destinele partidului nostru național, care este însaș națiunea română din Ungaria și Transilvania.

Chestia e pusă pe față: demnitatea națională este atacată, prin ziarul „Tribuna“ și reparație, nu se află alta, decât primirea și realizarea acestor propuneri; va să zică înființarea unui ziar al partidului național în Arad și primirea proiectului de rezoluțiune, stabilit în comisiune, cu privire la ținuta „Tribunei“ și prezentat conferenței prin d-l N. Oprean. Arată mai departe, că interesele mari, ale cauzei naționale, pretind, ca ziarul să fie a partidului și comitetul să dea garanțiile, că va fi interpretul credincios al sentimentului obștesc național, între toate împrejurările.

Recomandă primirea proiectului de rezoluțiune și trecerea la ordinea zilei, preste temerile nebazate și reflexiunile d-lor antevorbitori.

Tot în senzul d-lui Dr. Maniu vorbește Vasile Goldiș, care aduce motive convingătoare, pentru ce anume trebuie să se înființeze ziarul în Arad și pentru ce e indicat, să fie ziarul comitetului.

La aceste vederi se alătură și Dr. Aurel Lazar.

După aceste discursuri convingătoare, se ridică d-l Dr. Ghilezan și declară, că după explicările și lămuririle primite vede clar situațiunea, își retrage propunerea făcută și aderează, din toată inima, la propunerile făcute și primește proiectul de rezoluțiune prezentat de d-l Dr. N. Oprean.

După aceste, se încheie discuțiunea și proiectul de rezoluțiune se primește cu unanimitate.

V.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Proces verbal,

luat în ședința comitetului executiv al partidului național român din Transilvania și Ungaria, ținută în Cluj, la 4 octomvrie 1910.

Președinte: *George Pop de Băsești*;

Notar: *Dr. V. Lucaciu*.

Prezenți: dr. Teodor Mihali, dr. N. Verdea, dr. Liviu Lemenyi, dr. Nic. Șerban, dr. Emanuil Ungureanu, dr. Aurel Vlăd, dr. Nestor Opreanu, dr. Victor Onișor, dr. Ioan Suci, dr. Iustin Marșieu, dr. Romul Boila, Procopiu Givulescu, dr. Valer Moldovan, dr. Ioan Ciordaș, dr. Aurel Lazar, Ioan Lengher, dr. Stefan Morar, în orele pomeridiane se prezintă dr. Iuliu Maniu.

ORDINEA ZILEI:

I.

Președintele deschide ședința, motivând convocarea de urgență a membrilor comitetului, cu gravitatea situațiunei. Expune, că e la ordinea zilei chestia „împăcării naționalităților“.

Face istoricul acestor încercări, arătând cu date istorice, că acest fel de tratative și încercări de împăciuire, nu sunt nouă, nici numai din vremile mai aproape de noi.

Dela descălecarea maghiarilor se datează „pactările“ și „împăciuirile“.

Dupăce pe Români nu i-au putut subjuga ordele năvălitoare, au făcut pace cu Românii: „dexteram dantes, pactum fecerunt“.

Se vede însă, că nu s'au ținut de punctele stipulate în pact, căci la anul 1450 Românii s'au resculat și în adunările lor dela Olpret, au protestat în contra opresiunilor tiranice, și au pretins drepturile, ce li-se cuvin, În mod perfid însă, au fost tratați și subjugați, cu legi de tot crudele, introducându-se iobăgia aproape egală cu sclăvia.

Asemenea și „Supplex libellus“, este un document istoric, că Românii au voit pace și bună înțelegere, sub anumite condițiuni, vrednice și umane.

În anul 1848: Iancu, Ioan Buteanu, Dragoș, în repetite rânduri au tractat cu guvernanții maghiari, în interesul păcii și al buneii înțelegeri cu maghiarii.

În epoca modernă, dela inaugurarea erei constituționale, n'au încetat cercările de împă-

ciuire. Deputații naționaliști, sub conducerea lui dr. Svetozar Miletici, apoi românii Hodoș, Roman, Borlea, etc. iar dintre maghiari: Irányi, Simonyi E. Madarász I. au lucrat mult, pentru înfăptuirea păcii și a bunei înțelegeri între maghiari și între naționalități.

Avem acte istorice, în scrisori schimbate între guvernul M. Lonyay și metropoliții A. Șaguna și dr. I. Vancea, că în anul 1872, s'au făcut pași serioși, tot spre acest scop, însă fără de rezultat.

Guvernul Wekerle, îndată la începutul ocârmuirii „coalițiunei“, a convocat la consfătuire pe șapte bărbați, anume: pe mitropoliții Mețianu și Mihali, pe George Pop de Băsești, dr. T. Mihali, Partenie Cosma, Coriolan Brediceanu și dr. V. Lucaciu, tot în cauza „împăciuirii“, — fără rezultat.

Pertractările pentru ajungere la pace și bună înțelegere, s'au continuat între guvern și deputații naționaliști, delegați fiind: dr. T. Mihali, Stefan C. Pop, Cor. Brediceanu, dr. I. Maniu și dr. V. Lucaciu. Când s'a pus întrebare premierului dr. A. Wekerle, că pentru ce nu se arată vre-un rezultat în urma pertractărilor, a răspuns, că: „nu pot învinge cu grozii Andrassy și Apponyi. Cu ceilalți ministrii, mai ales cu Kossuth Francisc ne-am putea înțelege, cei doi șoviniști însă sunt de totul obscuri, renitenți și încăpăținați“.

Aceeaș istorie s'a repetat cu actualul guvern Khuen-Héderváry, care dela început a intrat în pertractări cu președintele clubului na-

ționalist dietal, dr. T. Mihali și cu alții, ca dr. I. Maniu și ~~dr. V. Braniste~~, cu care ocaziune s'au discutat și asupra sorților campaniei electorale.

Se știe, că nici aceste tratative, n'au avut rezultatul dorit și nici în chestia electorală, nu s'a putut ajunge la înțelegerea pusă în vedere din partea premierului Khuen-Héderváry, între guvern și partidul nostru național.

Acum se urmează tratative de împăciuire între guvern și ~~dr. I. Mihiu~~, care firește, ne interesează pe toți, fiind vorbă de interesele mari ale vieții noastre politice naționale.

O să vedem, ce va fi rezultatul acelor tratative.

Comitetul ia act despre aceasta expunere istorică a tratativilor de înțelegere dintre români și maghiari și dorește, să se fixeze datele expuse, în procesul verbal al acestei ședințe.

II.

Urmează discuția asupra situației politice, în care locul de căpetenie îl ocupă tratativele, ce sunt în curgere, între guvern și dr. Ioan Mihiu.

Dr. Aurel Vlad raportează comitetului, după informațiile autentice, ce le-a câștigat, că Dr. I. Mihiu, înainte de a susține memoriul său guvernului, a avut consfătuire confidențială, cu mai mulți membrii ai comitetului executiv al partidului național, în Arad și a luat înțelegere, ca în numitul memoriu, să se accentueze dreptul de existență al partidului național, precum și individualitatea politică a neamului românesc.

Vorba e, că comitetul trebuie să se îngrijească, pentru cazul, când guvernul ar vrea să vie la înțelegere cu comitetul și de aceea propune să se aleagă o comisiune de 10 membri, cari să fie împuterniciti a trată cu guvernul, cu îndatorirea, de a raportă comitetului despre toate demersurile, ce ar fi urmat.

Comitetul primește aceasta propunere și pentru cazul, când s'ar ivi trebuința, de a se înțelege cu guvernul în numele partidului național, constituie o delegațiune de 10 membri, cu însărcinarea, să raporteze la vremea sa comitetului, despre tot ce s'ar fi făcut în aceasta chestie gravă.

Membrii delegațiunii sunt: Dr. T. Mihali; Dr. Șt. C. Pop; Dr. Al. Vaida, Dr. Nic. Șerban, Vasile Damian; Dr. Liviu Lemenyi; Dr. V. Lucaciu.

Dr. Iuliu Maniu, tot în discuția asupra situațiunei, relevează, că chestia cu tratativele de împăciuire, dintre guvern și Dr. I. Mihiu, dominează întreaga noastră situațiune politică. Expune, că în consfătuirea intimă, dintre Dr. I. Mihiu și 4 membri ai comitetului, s'a stabilit, să se afirme în memoriul destinat pentru guvern, principiile, cari garantează existența noastră națională, ca a unui factor politic, cu individualitate proprie națională. Dr. Iuliu Maniu expune mai departe, că Dr. I. Mihiu a primit aceste propuneri, nu știe însă, că oare în exemplarul prezentat ca memoriu, sunt introduse în adevăr acele principii. Aproabă și din parte-și, constituirea delegațiunei, ca la caz de lipsă, să nu fim siliți a mișcă întregul aparat al comitetului, pentru esmiterea acelei delegațiuni. Propune, ca comitetul, să nu se pronunțe

în meritul lucrului, fiindcă îi lipsesc elementele de judecată formală și obiectivă. Situația noastră, față de tratativele urmate între guvern și Dr. I. Mișu, se resumă în următoarele: Mișu a prezentat memoriul său, să așteptăm răspunsul, ce se va da la acel memoriu.

Comitetul ia spre știință raportul d-lui Dr. I. Maniu. Nu se pronunță în meritul chestiei, pentru că d-l Dr. I. Mișu nu e reprezentant oficial al partidului și al comitetului executiv, de altă parte, nu are înaintea sa, actele emanate dela guvern, în scris, sau în espunere verbală oficioasă.

III.

Prezidiul prezintă comitetului memoriul compus de d-l Em. Ungureanu, în care a formulat în 22 de puncte, postulatele politice și culturale ale românilor din Ungaria și îl recomandă în atențiunea membrilor comitetului.

Se decide, ca memoriul să se accludă la protocol și delegațiunea de 10, esmisă din aceasta ședință, la vreme oportună, să-l ia în considerațiune.

IV.

Comitetul, în ședința sa, ținută în Budapesta la 24 iunie a. c., a esmis o comisiune de 21 de membri, cu însărcinarea, ca să compună proiecte practice, pentru rezolvarea chestiilor mai grave și de urgență, cum sunt: înființarea unui birou permanent, central cu reședința în Budapesta; organizarea partidului; ziarele naționale etc. Această comisiune încă n'a fost convocată la ședință, fiindcă după esmiterea ei au urmat lunile de vacanță.

Se pune în sarcina secretarului comitetului, ca pe membri comisiunii alese, să-i convoace la ședință. În termenul cel mai scurt posibil, și elaboretele ei să se prezenteze comitetului, spre aprobare definitivă.

V.

Autenticarea procesului verbal.

Se conrede biroului.

Cu aceste fiind exhaustiat programul, ședința se ridică.

D. c. m. s.

Pentru autenticitate:

Băsești, 4 dec. 1910.

George Pop de Băsești.

Dr. V. Lucaciu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VI.

Raportul secretarului,

în ședința comitetului, ținută în 24 iunie a. c.
st. n. în Budapesta.

Onorat Comitet !

Fiindcă, după tradițiile vîi ale partidului nostru național, noi trăim și lucrăm, cu numirea de „comitet central electoral al partidului național român din Un-garia și Transilvania“, se cuvine, ca în virtutea mandatului primit, dela conferința generală electorală a partidului național, ținută în 5 aprilie a. c. în Sibiiu, să ne dăm samă de situația politică, ce ni s'a creat în urma campaniei electorale, ce a decurs în 1 iu-nie și în zilele următoare, în toată țara.

Natura vieții politice aduce cu sine, că în state constituționale, acțiunile politice să concentrează în parlament.

Parlamentul este forul vieții publice-politice, în care trebuie, să se reoglindeze voința, sau voințele politice, izvorite din convingerile cetățenilor alegători cari prin votul lor, dat la urna electorală, își dau pe față dorințele și voința, cum și cu ce principii politice vreau ei, să fie ocârmuită țara.

Din asta se vede clar și lămurit, că în statele constituționale, dreptul de vot, libertatea deprinderii acestui drept, libertatea electorală, actul însuș de alege-re de deputat, au o însemnătate primordială, covârșitoare, dela care atârnă viața și desvoltarea politică, culturală, economică a statului, va să zică a obștei cetățenilor, cari alcătuiesc statul.

Trebuie să fixăm în mod precis aceste idei fundamentale, pentru ca să se vază apriat, că avem convingerea clară a datorințelor mari și a responsabilității de tot grave, ce am luat asupra noastră, atunci, când am primit din mâna conferenței generale electorale a partidului nostru național, mandatul și misiunea, de a conduce politica aceluï partid.

Mainainte de toate trebuie să afirmăm și să constatăm aici, continuitatea și legătura de drept, între comitetul actual și între cel premergător.

Precum înaintașii noștri și-au primit mandatul, din mâna competența a conferenței generale electorale din 1905, cu misiunea, ca prin mijloace legale-constituționale, să lucreze la realizarea programului partidului nostru: așa și noi, dela conferența generală electorală a partidului național din 5 aprilie a. c. am primit asemenea mandat și aceeaș misiune, pentru ciclul parlamentar, în care trăim.

Urmează deci, că dreptul nostru propriu, și datorința de căpetenie a fost, organizarea luptei electorale pentru parlamentul țării.

În conștiința chemării și a datorinței noastre, am îndeplinit faptele impuse de situația generală politică, în următoarele:

1. În 6 aprilie a. c. am ținut în Sibiu prima ședință a comitetului, în care ne-am constituit în mod

formal, alegându-se biroul, pentru conducerea afacerilor comitetului.

Tot în aceasta ședință, pe baza informațiilor autentice, câștigate prin membrii de încredere ai partidului, am studiat relațiunile din singuraticile cercuri electorale, locuite de români și-am procedat la stabilirea listei candidaților naționaliști. S'a emis o comisiune, pentru combinarea oportună a candidaturilor și alta, pentru compunerea unui proiect de manifest sau apel către alegătorii partidului nostru.

Ascultând rapoartele comisiunilor, comitetul a hotărât, ca în cercurile electorale, unde s'au ivit divergențe, cu privire la persoanele candidaților, să se consulte alegătorii din cerc și așa, lista definitivă a candidaților, să se publice după înțrarea informațiilor din cercurile respective, și deodată cu apelul către alegători.

Pentru conducerea mișcărilor electorale și pentru stabilirea textului definitiv al manifestului, s'a emis o delegațiune a comitetului, din 7 membri, cu sediul în Orăștie, cu însărcinarea, ca în termenul cel mai scurt posibil, să adune informațiunile recerute, pentru stabilirea definitivă a listei candidaților.

2. Delegațiunea electorală a comitetului, a lucrat cu sârghiunța cuvenită și după mai multe consultări serioase, în întrunirea sa din aprilie, a satorit textul manifestului electoral și-a compus lista definitivă a candidaților naționali. Aceasta lucrare a delegațiunei, a fost aprobată de comitetul întreg și s'a publicat în 2 mai, apelul către alegătorii români, împreună cu lista candidaților, cari s'au declarat a fi depozitorii încrederii partidului național român.

3. Astfel am înțrat în campania electorală, însămnând aici, că în cursul zilelor de pregătiri pentru alege-re, s'au făcut unele modificațiuni în lista candidaților, totdeauna în conțelegere cu alegătorii din cercurile respective și adecă, cedând stăruințelor manifestate de comitetele electorale ale cercurilor.

4. Candidații partidului național și-au făcut toți turneurile electorale, la vreme oportună, desvoltând

toată activitatea posibilă, pentru deșteptarea alegătorilor, ca în strânsă și bărbătească solidaritate, să se lupte pentru cinstea și izbânda steagului partidului nostru național.

Comitetul și-a pus toată silința, ca nici o candidatură nepotrivită să nu se facă și n'a permis, să se facă nici o siluire, peste voia factorilor competenți și conducători, din cercurile electorale, și putem constata cu satisfacție, că astfel de lucruri nici nu s'au întâmplat.

Cu toată încrederea în dreptatea cauzei noastre naționale, cu acțiuni politice de pregătire, întru toate legale și neescepționabile, am așteptat cu toții zilele de alegere.

Aici e locul să amintim și să fixăm un fapt, de mare însemnătate politică în cursul activității comitetului central electoral, în chestia conducerii și-a organizării luptei electorale.

Anume, primind comitetul informațiuni despre aceea, că premierul, contele Khuen-Héderváry nutrește sentimente mai echitabile, în chestia partidului nostru național și că în punctul acesta, precum și în chestia mare a reformei electorale, pe baza votului universal, egal, direct, secret și cu votarea în comune, vrea sinceramente realizarea dorinței noastre, care este astăzi și dorința Coroanei: ca fiii celui mai loial popor, iubitor de progres și de ordine, am crezut a fi indicat de situația politică a țării, a ne sfătui mai deaproape în chestia alegerilor dietale cu primul sfetnic al Majestății Sale, cu atât mai vârtos, că în politica generală a țării sunt unele puncte, în cari convin, se întâlnesc interesele noastre naționale, cu interesele mari ale monarhiei întregi, și în special cu interesele dinastiei habsburgice.

Purcezând din aceste vederi înalte politice, ca politicieni reali și loiali totodată, în comun acord și cu cea mai desăvârșită conțelegere a tuturor membrilor comitetului, am delegat pe președintele clubului naționalist parlamentar, pe colegul nostru din comitet, Dr. T. Mihali, ca să se sfătuiască cu ministrul-prezi-

dent în chestia alegerilor dietale, având și conservând, necondiționat, următoarele puncte principale: 1. Programul partidului nostru național rămâne neatins în întregitatea sa; 2. Să se respecte, fără controversă, pozițiile câștigate de partidul nostru național cu lupte și jertfe grele, dar cu deplină legalitate și în mod absolut onest; 3. Să nu fim molestați prin presiunile puterii în cercurile acele, de unde la alegerile trecute numai violența, corupțiunea și ilegalitățile, nelegiuirile cele mai flagrante ne-au putut scoate.

Plenipotențiatul nostru a și intrat în tratative cu premierul, pe baza și cu condițiunea respectării punctelor principale mai sus expuse și în ședințe ale comitetului, ținute în luna aprilie în Budapesta, a și raportat despre rezultatul și decursul tratativelor avute cu premierul.

Contele Khuen-Héderváry a arătat, că primește fără de rezerve, propunerile delegatului comitetului nostru și astfel, d-l Dr. T. Mihali a primit însărcinarea și plenipotență, ~~ca să continue tratativele~~, năzuindu-se a le duce la bun sfârșit.

Paralel însă s'a ivit acțiunea destructivă a contelei Ștefan Tisza și a altor corifei politici, plini de otrava șovinismului exagerat și așa, tratativele au rămas fără de nici un rezultat, afară de declarațiunea premierului, că își dă cuvântul, garantează, că va face alegeri libere, respectând și legile, precum în general, libertatea cetățenească.

S'au făcut alegerile.

Cum au decurs aceste alegeri, ce violențe, ce corupțiuni, ce barbarisme și atrocități s'au săvârșit, e cunoscut astăzi în toată țara și toată lumea cultă a rămas scandalizată și îngrozită de modul, cum s'au făcut aceste alegeri în Ungaria.

Un lucru trebuie să relevăm, și să constatăm în acest loc.

Anume, că ministrul-prezident, primul sfetnic al Majestății Sale, s'a dovedit om de rea credință, în tratativele urmate cu delegații comitetului nostru cen-

tral electoral și prin necvalificabilele procedeeuri electorale, a călcat în picioare legile sancționate, a adus o rușine nespūsă asupra țării, și ce e mai mult, a compromis și tronul și Dinastia, precum și interesele mari ale monarhiei habsburgice.

Cu durere constatăm acest adevăr trist, la aceasta însă el ne-a provocat, prin faptele sale.

Alegerile făcute, au adus catastrofă morală asupra Ungariei și avem lipsă de toată virtutea cetățenească, să nu lăsăm curs liber urmărilor provocate de atâta fără-delege!

În fața situațiunei politice anormale, ce s'a creat prin așanumitele alegeri dietale, ni-se impune, să ne sfătuiim, să luăm măsuri, în consonanță cu gravitatea cauzei, și de aceea rog pe on. comitet, să binevoiască a primi acest raport, și apoi să decidă asupra unor chestii de mare importanță, cari se prezentă ca postulate născute din situațiunea actuală.

Bndapesta, 24 iunie 1910.

Dr. V. Lucaciu.

VII.

Extras

din protocolul ședinței comitetului central executiv,
ținută în 24 iunie a. c. st. v. în Budapesta.

„P. II. Urmează raportul secretarului despre activitatea comitetului, dela alegerea și constituirea lui și despre isprăvile, ce le-a făcut în cauza conducerii campaniei electorale.

La propunerea d-lui *Octavian Goga*, comitetul aduce cu unanimitate următoarea hotărîre:

Raportul se ia spre știință, și se aclude la procesul verbal al ședinței de astăzi. În chestia conducerii afacerilor electorale, după explicările și lămuririle date, comitetul aproabă cu unanimitate și cu recunoștință procedura și dispozițiile delegațiunii electorale“.

Pentru autenticitate:

Dr. V. Lucaciu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

